

K É K N O T E S Z

2006

A 7. INTERNETHAJÓ HELYZETJELENTÉSE

Közreadja: az eWorld és az ENAMIKÉ

2006. június 1.

Készítette:

a BME-UNESCO Információs Társadalom- és Trendkutató Központ (ITTK) és az
INFONIA Alapítvány kutatócsoportja

Bevezető

A KÉK NOTESZ elnevezés ezentúl azt a – maximum egy szerzői ív terjedelmű – helyzetértékelést jelenti majd a magyar nyilvánosságban, amelyet az évenként útjára induló Internethajó szervezői adnak ki a köznyilvánosság számára mindenkor hozzáférhető adatok felhasználásával, a BME-UNESCO ITTK szellemi bázisára támaszkodva.

Ezt az átfogó és mindig határozott értékeléseket tartalmazó tanulmányt arra szánjuk, hogy a szakmai és a szélesebb közvélemény évente képet nyerhessen a magyar információs társadalom építésének eredményeiről, az infokommunikáció magyarországi helyzetéről.

A KÉK NOTESZT minden évben az Internethajó indulása előtt egy héttel fogjuk publikálni. Ezzel módot kínálunk arra, hogy bárki, az Internethajó utasai, a szakmai szervezetek, a közigazgatás, vagy a kormányzat képviselői és szervezetei csatlakozó véleményükkel, állásfoglalásaikkal segítsék az Internethajó számvető eszmecseréit. A beérkezett véleményeket az Internethajó honlapján közzé tesszük.

Az Internethajó eseménysorozata akkor indult, amikor a Magyar Köztársaság kormánya először hozott létre egy olyan országos hatáskörű szervezetet, amely az információs társadalom építéséért felelősséget viselt. Ez volt az Informatikai Kormánybiztosság. Időközben volt egy IHM is, ám mára e téma az egész kormányzat átfogó feladatává vált. Bízunk és figyeljünk!

Kérünk mindenkit, hogy legyen tényszerű. Mi is a szövegbe foglalt, illetve végére illesztett hivatkozások sokaságára építjük az értékelést. Tehát a hozzászólók is tegyék lehetővé, hogy az interneten tájékozódó érdeklődők a lehető legrövidebb úton eljussanak a megfelelő adatokhoz. Tényeket, érveket, ítéleteket és akaratokat, célokat és terveket várunk az Internethajó fórumaira.

Köszönjük az Önök figyelmét!

Enyedi Nagy Mihály

Diósy Tamás

Tartalomjegyzék

Bevezető	2
A magyar információs társadalom helyzete és jövője.....	4
Szélessáv: a fejlődés motorja.....	5
Hiányzó társadalmi igény, mélyülő digitális megosztottság	6
Erőtlen stratégiák sűrűjében	6
Magyarország helyzete a nemzetközi rangsorokban.....	6
Az információs társadalom politikája	7
Infokommunikációs helyzetkép	8
Szabályozás.....	8
A hozzáférés ára	9
Közháló	11
Sulinet program	11
Sulinet Expressz	12
Internet-boom a hazai elektronikus kereskedelemben.....	13
E-aláírás.....	14
Elektronikus közigazgatás – a forró terület.....	15
A közigazgatás előtt álló legfőbb kihívások.....	15
Az e-közigazgatás magyarországi eredményei.....	16
2006 legfontosabb feladatai	17
Elektronikus információszabadság	17

A magyar információs társadalom helyzete és jövője

2005-ben az átlagos magyar internetező már 4 éve használta a világhálót. Sajnos ez az adat nem változott az egy évvel korábbihoz képest, ami mögött az húzódik meg, hogy a kevés új felhasználó nem csökkentette az átlagot. A hazai információs társadalom értékelése „kiindulópontjának” tartott ellátottsági mezőben nem változtak meg az előző évek kedvezőtlen tendenciái: Magyarországon körülbelül 3 millió fő használta a világhálót 2005-ben, míg az internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások számát abszolút értékben 600 és 690 ezer között becsülték a felmérések; így hazánk változatlanul nem tudott előrelépni az európai felkészültségi ranglisták utolsó negyedéből, és **lemaradásunk nem változott az Európai Unió 25 tagállamának átlagához képest.** Igaz, tegyük hozzá, ezekhez az adatokhoz képest az Eurostat kedvezőbb számokat közöl hazánkról: a felnőtt lakosságon belül a rendszeres internethasználók aránya 34 százalék, míg a háztartások 22 százaléka rendelkezik interneteléréssel.

	Lakosság internet-használata*	Internet-eléréssel rendelkező háztartások aránya	Mobiltelefon-előfizetések aránya 100 lakosra vetítve	Szélessávú internet-előfizetések 100 lakosra jutó aránya
Magyarország	34%	22%	93	4,6
Csehország	26%	19%	108	2,8
Ausztria	49%	47%	100	12,5
Dánia	73%	75%	100	21,7
EU25	43%	48%	90	11,0
* Felnőtt (16-74 év közötti) lakosságon belül a rendszeres (használta az internetet az elmúlt egy hétben legalább egyszer) használók aránya Forrás: Eurostat, 2005		Forrás: Eurostat, 2005	Forrás: KSH, 2005; Eurostat, 2005	Forrás: OECD, 2006; Eurostat 2005

Az elmúlt másfél évet egy paradox fejlődés jellemezte: miközben a szélessáv részesedése az összes otthoni hozzáféréseken belül 2005-ben 67 százalékosra bővült, ugyanakkor az új számítógép- és internetfelhasználók száma alig bővült. A hálózati polgárok társadalmi összetétele érdemben alig változott, az internet elterjedése még mindig nem tudott egy dinamikusabb növekedési pályára lépni, így ennek súlyos következményeként **a meglévő digitális törésvonalak** – például fiatalok és idősek, városi és falusi lakosok, képzettek és képzetlenek között – **tovább mélyültek a magyar társadalomban.**

A jelenleg egyharmad-kétharmad arányban megosztott hazai társadalom legfőbb társadalompolitikai kihívása, hogy miként lehet gyorsan és eredményesen megszólítani azt a közel 5 millió felnőtt lakost, illetve azt a körülbelül 3 millió háztartást, ahol **az internet és a PC használata egyáltalán nem vált elfogadottá, igényelt tevékenységgé.** A hazai fejlesztési politika és eszközrendszer jelentős hányadát ennek a társadalmi igénynek az előmozdítására kell fordítani a következő években, hiszen az internethasználat mostani növekedési ütemével **Magyarország körülbelül 25 év alatt éri el a fejlett országok jelenlegi használati szintjét.** Kis túlzással azt is mondhatjuk, hogy ha a politika nem tesz semmit, akkor egyszerűen ki kell várni a mostani sulinter generáció felnőtté válását, hiszen körükben már körülbelül 70 százalékos a világháló használata.

Szélessáv: a fejlődés motorja

Az Európai Bizottság direktívái évek óta világosak, hiszen mind az eEurope2005, mind az i2010 az elsők között emeli ki a szélessávú internetelés infrastruktúrájának fejlesztését, a szolgáltatási árak letörését. **Az uniós átlageredmények biztatóak, ugyanakkor még messze nem elégségesek ahhoz, hogy versenyben maradjunk a tengerentúllal, Ázsiával.** A szélessávú előfizetések és a népesség aránymutatója az EU25 országaiban közel 11 százalék volt 2005-ben, míg az USA-ban 13, Kanadában 20, Japánban 16, Koreában pedig 30 százalék. Magyarországon ez a mutatószám 4,6 százalék, a trendekből ítélve azonban nem elhanyagolható, hogy az idén várhatóan 60-65 milliárd forintosra bővülő hazai internetpiac jövőjét milyen mértékben határozza meg a szélessávra való áttérés dinamikája – így valóban fontos, hogy megtalálja az ország az internetelterjedés növekedésének motorját.

Az Európai Bizottság elemzései szerint **világos összefüggés tapasztalható a versenyképesség és az alacsony hozzáférési árak, illetve a versenyképesség és az alternatív hozzáférési platformok elterjedése között.** A normalizált 1Mbps hozzáférés ára már 2004-ben havi 20 euró körülre csökkent Hollandiában, Svédországban, Ausztriában, Belgiumban, Olaszországban, Németországban, Dániában. A bizottság elemzései szerint szoros negatív korreláció figyelhető meg az árak és a versenyképesség között: azaz a leginkább versenyképes gazdaságokban a legalacsonyabbak a DSL-hozzáférési árak, így Hollandiában, Ausztriában, Svédországban, Belgiumban. Természetesen az alacsony árakkal összefügg a felhasználók számának növekedése is, amivel kapcsolatban viszont a törvényhozók, a politika jótékony hatását, befolyásolási képességét emeli ki a bizottság.

A versenyhelyzet biztosítása – még ha erről gondoskodik is a törvényi szabályozás Magyarországon – sok esetben nem jelenik meg az egyes felhasználók szintjén. Ezt jelzi az az adat, mely szerint hiába van több mint 200 internetszolgáltató hazánkban, a piac mégis erősen koncentrált, ugyanis:

- a hazai szélessávú hozzáférési piacot az DSL- és a kábeltechnológiák uralják,
- az előfizetések 90 százalékát 17 cég mondhatja magáénak,
- a szélessávú hozzáféréssel rendelkező háztartások döntő többsége monopolhelyzetben lévő szolgáltatóval szerződik.

A végfelhasználók szintjén az internetszolgáltatók, valamint a hozzáférést biztosító egyéb technológiai lehetőségek versenye még nem valósult meg Magyarországon településeinek döntő többségében. Különösen fájó, hogy az elmúlt években **nem történt áttörés a kistépülések esetében az olcsóbb, alternatív, főleg a száloptikás és a vezeték nélküli technológiák megjelenésében,** bármennyire is ez felelne meg leginkább az Európai Unió direktíváinak. Az NHH adatai szerint az országban 85 százalékos a szélessávú lefedettség, így „ez nem lehet korlátja a szélessáv igénybe vételének”, de tegyük hozzá, ez a lefedettség nem a háztartások, hanem csak egy-egy intézmény szintjén jelentkezik. Jelenleg a települések nagysága erősen befolyásolja a szélessáv elterjedését, hiszen **míg Budapesten a nagy sávsszélességet használó háztartások aránya 15 százalék, addig ez az arány a falvakban csak 4 százalék.**

A World Internet Project 2005. évi adatai szerint a magyar háztartások internetkapcsolatainak valamivel több mint kéttizede modemes, egytizede ISDN, közel egyharmada DSL, ennél valamivel kevesebb kábeles, ezen kívül mintegy 7 százalék mobiltelefon segítségével kapcsolódik az internethez. **A 2004-es, 43 százalékos eredményhez képest a szélessáv részesedése az összes otthoni hozzáféréseken belül 2005-ben 67 százalékosra bővült, ami mindenképpen kimagasló eredmény.**

A már használók táborát tehát jelentős mértékű technológiaváltás jellemezte az elmúlt években, így a szélessávú hozzáférések aránya két év alatt több mint kétszeresére emelkedett, azonban nem kell megfélemedezni az internethasználat belső struktúrájának minőségi változása mellett arról, hogy **a penetráció növekedése tovább lassult.**

Hiányzó társadalmi igény, mélyülő digitális megosztottság

Magyarországon pillanatnyilag egy igen éles digitális megosztottság jellemzi a társadalmat: **a felnőtt lakosság körülbelül egyharmada számára mindennapi gyakorlattá vált az IKT eszközök elérése**, az általuk elérhető szolgáltatások, tartalmak használata, míg körülbelül **kétharmad úgy gondolja, számára semmi lényegeset, igényelt tevékenységet nem nyújt a digitális világ**. Körülbelül **két éve alig csökken azoknak az aránya, akiknek igen kevés közvetlen kapcsolata van az információs társadalom jellegadó technológiai alapszerével**. Az internetet jelenleg egyáltalán nem használók több mint fele lakik olyan háztartásban, ahol sem internet, sem számítógép, sem internetező nincs.

Elgondolkodtató a nagyobb állami programok jövőjére nézve, hogy az adókedvezménnyel megvásárolható számítógépekhez segítő Sulinet Expressz, a hozzáférést „forradalmasítani” hivatott Közháló program, vagy a távközlési és az internet-előfizetési díjak csökkentésére tett lépések együttesen sem voltak képesek látványosan befolyásolni a társadalmi igényeket.

Az internethasználók társadalmi összetétele lényegében nem változott, a korábbi törésvonalak, amelyek elsősorban a kor és az iskolai végzettség, a jövedelem illetve a településtípus mentén szerveződtek, továbbra is fennállnak. Mindez azt jelenti, hogy a fiatalok, a magas iskolai végzettséggel rendelkezők, a magas jövedelműek, illetve a településhierarchia szerint magasabb státusú településen lakók még mindig lényegesen nagyobb arányban használják az internetet.

Erőtlen stratégiák sűrűjében

A Magyar Információs Társadalom Stratégia **nem tudott kiemelkedni az önmagát stratégiaként meghatározó kormányzati dokumentumok tömegéből, nem vált „üggé” a kormányzaton, illetve a társadalmon belül.**

Számos részeredménye és néhány, a stratégiába is integrált fejlesztés sikere mellett alapvető hiányosságának az erős rendszerszemlélettel meghatározott beavatkozások egy részének, a végrehajtásnak az elmaradását kell tekintenünk. Mindezt csak felerősítette a szervezeti garanciák hiánya (a megtervezett lépések elmulasztása) és a forráshiány, különösen az IHM „saját kezelésű” programjainak (információs írástudás, bizalom és biztonság, információs társadalom K+F) az esetében.

Az EU lisszaboni programját „felülíró” i2010 jó apropó lett volna arra, hogy „kimozdítsa” az információs társadalom ügyét a stratégiai alárendeltségből. Az induló dokumentum 2005 őszére várta volna, hogy elkészüljenek a nemzeti i2010 koncepciók, azonban **Magyarországon – mindezt elbagatellizálva – a mai napig nincs elfogadott i2010 program.**

Magyarország helyzete a nemzetközi rangsorokban

A felkészültségi (e-readiness) rangsorok segítségével a magyar információs társadalom fejlettségét, az elért eredményeket a nemzetközi adatokhoz viszonyíthatjuk. Számos eltérő megközelítésű felkészültségi rangsor áll rendelkezésünkre, egyes elemzések a gazdasági, mások a technológiai mutatókat vagy a társadalmi dimenziót állítják előtérbe. A nemzetközi összehasonlító elemzések eredményei azonban kivétel nélkül párhuzamba állíthatók az egyes országok versenyképességének változásával.

Magyarország helyzete több fontos rangsort figyelembe véve az elmúlt három évben nem változott. **Az ország gyakorlatilag megőrizte pozícióit, együtt mozgott a nemzetközi trendekkel, mindez azonban azt is jelenti, hogy tartósan az Európai Unióhoz csatlakozott új tagállamok második vonalába szorult.** Az információs társadalom – a lehetőségekhez viszonyítva – lassú kibontakozásának

következtében Magyarország lemaradása növekedett a fejlett nyugat-európai és észak-amerikai államokhoz képest.

A Világgazdasági Fórum (WEF) közelmúltban publikált Hálózati Felkészültségi Indexe szerint Magyarország ugyan megőrizte 38. helyét, azonban a régió több más országa lényegesen dinamikusabban fejlődött – Szlovákia például az egy évvel korábbi rangsorhoz viszonyítva hét helyezéssel előrébb végzett.

Az Economist Intelligence Unit (EIU) által vizsgált 65 ország közül tavaly a 30. helyen végzett Magyarország, míg a legfrissebb jelentés szerint a megosztott 32. helyet szerezte meg. A változást két, a listára újonnan felkerült ország okozta, így ennél a rangsornál is Magyarország helyzetének stagnálását figyelhetjük meg.

Mindeközben a szinte valamennyi gazdasági és társadalmi szempontot figyelembe vevő rangsor tanulsága szerint Észak- és Nyugat-Európa fejlett államai mintaállamoknak tekinthetők, s rendre a nemzetközi összehasonlítás élén szerepelnek. Amennyiben azonban a kelet-európai országok (köztük Magyarország) nem lesz képesek gyorsabb ütemben fejleszteni – az információs társadalom alapját is jelentő – legfontosabb mutatókat, az unió egésze kerülhet tartósan versenyhátrányba.

Az információs társadalom politikája

A tématerülettel foglalkozó politika számára is talán egyre nyilvánvalóbb, hogy **az információs társadalom ma már nem csak a technikai eszközök világa**, informatikai infrastruktúra, hanem **sokkal inkább egy szocializációs, megismerési keretrendszer, egy olyan kulturális közeg, amelyben egyre otthonosabban, magabiztosabban kell/kellene mozognunk**. Sajnos, pontosan az utóbbi területen tapasztalható egyre nagyobb aggodalomra okot adó mértékű lemaradás Magyarországon.

Hiába volt külön minisztériuma az információs társadalomnak az elmúlt 4 évben, a digitális kultúra, írástudás, a közszolgáltatások elektronizációja, az egészségügy, az agrárium informatikai fejlesztése csekély eredményeket ért el. A Magyar Információs Társadalom Stratégia közigazgatás felől építkező folyamata sem volt képes áttörést elérni abban, hogy a minisztériumok többsége úgy tekintsen az IKT eszközökre, mint a modernizáció, a hatékonyabb, egyszerűbb – de nem feltétlenül olcsóbb – közigazgatás, közszolgáltatás kialakításának egyik legeredményesebb lehetőségeire.

Amennyiben a kormány úgy fog működni, ahogy az a kiszivárgó hírek szerint várható, azaz nem csak egy-egy minisztérium, hanem a kormányzat és a közigazgatás egésze lesz felelős a kulcsfontosságú területek fejlődéséért, úgy az információs társadalomért való felelősség is több kulcsminisztérium között oszolhat meg. Ebből a szempontból **teljesen mindegy, van-e külön gazdája a kormányzatnak belül az információs társadalomnak. Horizontális elvként minden tárcának a maga területén kell azokat az eszközöket maximális mértékben felhasználni, amelyek elősegítik az információs társadalom kulturális változásait.** A kérdés ezek után csak az, hogy az egyes minisztériumokon belül milyen szinten sikerül érvényre juttatni az információs társadalom által nyújtott lehetőségek hangsúlyozását, illetve milyen mértékben sikerül megvalósítani a ma elfogadott és érvényben lévő több tucat információs társadalommal foglalkozó különböző stratégiát.

Az információs társadalmat – annak kulturális, kommunikációs, a mindennapi életet megkönnyítő, segítő lehetőségeit – vonzóvá és ismertté tenni a társadalompolitikát irányító döntéshozóink feladata is, azonban Magyarországon sajnos az „információs társadalom” a politikai szcénának még mindig csak alacsony szintű stratégiai és tervezési darabja, amin – egyelőre így tűnik – a most alakuló kormány sem fog változtatni. **A választási küzdelem, a kormányprogram alakítása során a versenyképesség, a foglalkoztatottság növelése, a közigazgatás, a közszolgáltatások modernizációja egyszerűen nem kapcsolódott össze az információs társadalom, az IKT eszközök kontextusával.** A magyar társadalom önmagától nem generál igényeket az információs társadalom vívmányai, eredményei iránt, a politika sem segíti elő a társadalmi igények artikulációját, így nincs is meg az a kényszerítő erő, ami a

politikát ebbe az irányba terelné. **Vannak homályos elképzelések arról, hogy a modern infrastruktúrára támaszkodó közigazgatásnak, vállalkozásoknak, egészségügynek, oktatásnak stb. versenyképesség-növelő hatása van, de hol vannak azok a hazai jó gyakorlatok, modellek és számítások, amelyek ezeket a logikai összefüggéseket bemutatják?** Amíg ezek világosan nem láthatóak, addig a társadalom miért is kényszerítse a politikát arra, hogy az információs társadalmat építsen? Amíg az ilyen összefüggéseket, prioritásokat **a politika irányítói nem hangsúlyozzák, az ezeket tartalmazó stratégiákat személyesen nem képviselik, addig majdnem mindegy is, hogy a közigazgatásban ki, milyen szinten foglalkozik a tématerülettel.**

2002-ben az informatika önálló minisztériumot kapott, ami azzal a reménnyel kecsegtette az országot, hogy az információs társadalom addig biztató mértékű fejlődése egy még határozottabb irányú lendületet kap. Az információs társadalom jellegadó eszközeinek tömeges elterjedése előtt álló jogi, pénzügyi és kulturális akadályok lebontásával a minisztérium egyik legfontosabb feladata az lett volna, hogy csökkentse a társadalom digitális megosztottságát, illetve a hétköznapi élet, a kultúra elfogadott részévé tegye a digitális eszközöket, tartalmakat, szolgáltatásokat, valamint összefogja, koordinálja a politika és a szakmapolitika információs társadalommal kapcsolatos törekvéseit. **Összességében elmondható: az elmúlt négy évben az IHM jól teljesített a szabályozás, a hozzáférési árak letörésének terén, közepesre teljesített a kemény infrastruktúra terén, míg az információs társadalom humán-infrastruktúrájának fejlesztésében, a digitális kultúra elterjesztésében, az IKT eszközök társadalmasításában, az igényteremtésben gyengén.** Ugyanígy gyenge eredményt ért el az információs társadalom közigazgatáson belüli koordinációja, szakmapolitika képviselője terén is.

Infokommunikációs helyzetkép

Szabályozás

A Nemzeti Hírközlési Hatóság (NHH) a fogyasztók érdekében az elmúlt 2 évben nagymértékben hozzájárult a hírközléspiaci verseny ösztönzéséhez és a kiegyensúlyozott, független versenyfeltételek biztosításához. A volt monopol szolgáltatók összekapcsolási díjainak folyamatos csökkentése – amely az alternatív szolgáltatók piachoz jutásának alapját képezi –, valamint a számhordozhatóság kötelezővé tétele fontos lépésnek számított a fogyasztói jogok érvényesítése terén. A koncessziós szerződések által biztosított kizárólagosság lejárta előtt engedélyezett VoIP szolgáltatás mellett az NHH előírta a közvetítőválasztás kötelező lehetőségét is.

Az NHH Tanácsa döntésein keresztül folyamatosan törekszik a nagykereskedelmi árak csökkentésére (a mobiltarifák az elmúlt két évben közel 40 százalékkal csökkentek, a volt monopolszolgáltató szélessávú internet-hozzáférési árai átlagosan a felére csökkentek 1 év alatt), viszont **a hazai távközlési tarifák és az internet-előfizetési díjak hazánkban EU-viszonylatban továbbra is magasnak számítanak.** A hatóság ez irányú tevékenysége ellenére Magyarország több térségében még mindig versenyelőnyben vannak az inkubens szolgáltatók, ami **a magyar felhasználók kb. 30 százalékának jelent árhátrányt.**

Magyarországon a vezető vezetékes telekommunikációs szolgáltató piaci részesedése 2003-ban közel 100 százalékos volt a helyi hívások terén, míg például Ausztriában, Nagy-Britanniában, Hollandiában csak 60 és 70 százalékos. Teljesen más képet mutat a mobiltelefon-szolgáltatói piac, ahol a vezető szolgáltató piaci részesedése Magyarországon nem éri el az 50 százalékot, ami pontosan az EU25 átlagához hasonló eredmény.

A versenyhelyzet biztosítása – még ha erről a törvényi szabályozás gondoskodik is – **sok esetben nem jelenik meg az egyes felhasználók szintjén.** Ezt jelzi az az adat, mely szerint hiába van több mint 200 internetszolgáltató

Magyarországon, a piac mégis erősen koncentrált, ugyanis az előfizetések 90 százalékát 17 cég mondhatja magáénak, **a szélessávú hozzáféréssel rendelkező háztartások 86 százaléka pedig monopolhelyzetben lévő szolgáltatóval szerződött** (Eneten, 2005).

A technológiai konvergencia felgyorsulásával megkerülhetetlenné vált a technológiasemlegesség megkövetelése a hírközlési szabályozásban. A 2004. január 1-jén hatályba lépő elektronikus hírközlésről szóló törvény (Eht.) az uniós követelmények szem előtt tartásával ennek megfelelően alakította ki szabályozási rendszerét. A törvény végrehajtásáért felelős NHH hatósági eljárásaiban, illetve a Tanács döntésein keresztül törekszik a platformsemleges szabályozás előmozdítására. Az elektronikus hirdetések terén ilyen technológiasemleges szabályozási koncepcióval és gyakorlattal találkozhatunk már most is (pl. SMS-spam, e-mail spam). A jövőben a technológiai konvergencia (egy platform, több szolgáltatás), a tartalomkonvergencia (szolgáltatói csomagok), valamint az értéklánc konvergencia (a tartalomszolgáltatás növekvő szerepe) várható felgyorsulása, az ezekkel együtt megjelenő új szolgáltatások (IPTV, mobilTV stb.) és ezek hatásai az NHH részéről mindenképpen proaktív, a fogyasztók felé nyitottabb megközelítést, a szolgáltatók felé pedig rugalmas, de következetes fellépést kívánnak meg. Kiemelkedően fontos szerepe van e téren is a piaci szereplők a szabályozási koncepciók, stratégiák kialakításába történő aktívabb bevonásának.

A hatóság a piacfelügyeleti intézkedések, határozatok mellett a fogyasztók tájékoztatásával, a rendelkezésükre álló szolgáltatások és szolgáltatók bővülésének elősegítésével is igyekszik „letörni” a korábban monopolhelyzetben lévő, ún. inkubens szolgáltatók versenyelőnyét (pl. a mobiltarifák összehasonlítását szolgáló Tantusz, ill. a szélessávú internet-hozzáférési csomagokat összehasonlító Szélessáv Tantusz alkalmazások). Egyes helyi szolgáltatóknál a hatóság eddigi tevékenysége azonban nem járt sikerrel, az ilyen szolgáltatók ellen a jövőben eredményesebben szükséges fellépni. Ezen túlmenően az NHH-nak sokkal erélyesebben kellene beavatkoznia az internet-hozzáférési díjak csökkentése, valamint a szélessávú hozzáférés országos elterjedésének előmozdítása terén is.

A hozzáférés ára

2006 februárjában újabb lélektani határ, havi 5 ezer forint¹ alá csökkent az ADSL-előfizetés a magánszemélyek számára Magyarországon. Az otthoni hozzáférés költségei az internet megjelenése óta folyamatosan mérséklődtek, azonban **az internetet nem használók jelentős része távolmaradását továbbra is a költségekkel indokolja.**

2005-ben a hazai háztartások 31-54 százaléka rendelkezett legalább egy számítógéppel és telefonvonallal, míg internet-hozzáféréssel nem. Vélhetően ezeknek a családoknak egy jelentős része valóban az árérzékenység miatt nem fizet elő a világhálóra. Az IHM meglátása szerint, amennyiben a szélessáv tarifája havi 5 ezer forintra mérséklődne, úgy **a keskenysávú felhasználók mintegy 50 százaléka gyorsabb internetelésre váltana.**

Becslések szerint 280 ezer modemes háztartás volt 2005-ben, azaz körülbelül 140 ezer háztartás fog keskenysávról szélessávra váltani. **A fejlődés dinamikáját tehát egyelőre jelentős mértékben a modemes háztartások adják, viszont ez a réteg előbb-utóbb elfogy,** így visszajutunk ahhoz a kérdéshez, amire igazából senki sem tud megnyugtató választ adni: a még be nem hálózott körülbelül 3,4 millió háztartás (WIP 2005) számára mivel lehetne vonzóvá tenni az internet használatát, milyen alacsony árakkal (ha ez egyáltalán elegendő) lehet meggyőzni őket arról, hogy internethasználók legyenek?

A World Internet Project (WIP) 2005-ös magyarországi eredményei szerint megállapítható, hogy az internet ára komoly tételt jelent az egyes háztartások

¹ Ami egy 512 Mbps-es, új előfizetésre vonatkozik két éves hűségnyilatkozattal. Aki régebben kötött több éves szerződést, annak változatlanul drágább a hozzáférés.

rendszeres havi kiadásában. A kért háztartások valamivel több mint tizede állította, hogy fizet az internetért. **Az internet ára ezeknél a háztartásoknál átlagosan 7150 Ft-ot jelent havonta.** Összevetve a többi rendszeres havi kiadással, megfigyelhetjük, hogy a közüzemi költségek átlagosan alatta maradnak ennek az összegnek, csak a telefonra fordított összeg előzi ezt meg. Megfigyelhető továbbá, hogy azokban a háztartásokban, ahol van internetes költség, jelentősen magasabbak az egyéb költségek is, mint azoknál a háztartásoknál, ahol nem fizetnek az internetért.

Fontosabb kiadások	Volt ilyen költsége	Átlag (Ft/hó)
Élelmiszer	100%	38944
Lakásfenntartás	93%	24119
Közlekedés	63%	13501
Élvezeti cikkek	50%	10307
Telefon	89%	7926
Internet	12%	7149
Elektromos áram	99%	6323
Gáz	84%	4600
Víz/csatorna	92%	3970
TV-előfizetés	63%	3518
Szemétszállítás	64%	1343

Forrás: World Internet project, 2005

Mindezek alapján is nehezen megválaszolható a kérdés, hogy valóban drága-e az internet-hozzáférés Magyarországon, de a főbb megállapítások röviden:

- A fenti költségeket szemlélve megállapítható, hogy **az internet a többi rendszeres havi háztartási kiadás viszonylatában jelentős tételnek bizonyul.**
- A trendet figyelve elmondható, hogy az elmúlt évtizedben a szolgáltatások fogyasztói árindexéhez viszonyítva (átlagosan mennyit drágult, például a gáz, villany, víz, stb.) az internet ára reálértéken csökkent, mindeközben az átlagbér és a minimálbér is jelentősen nőtt. Tehát egy inflálódott környezetben kevesebbet fizethet a nagy sávszélességhez hozzájutó felhasználó egy sokkal magasabb minőségű szolgáltatásért.
- Nemzetközi összehasonlításban azonban a csökkenő árak és az élénkülő verseny ellenére Magyarország továbbra is a drágább országok közé sorolható, bár az áresés mértéke biztató.
- 2005-ben kb. a minimálbér 15 százalékaért lehetett a belépő árú szélessávú internetszolgáltatáshoz hozzáférni az 1-2 éves hűségakciók keretében. A lakosság egy jelentős, kevésbé tehető rétege számára azonban még így is drága, gyakran pedig fizikailag is hozzáférhetetlen a nagy sávszélességű kapcsolat, mert nem épült ki a hozzá szükséges technikai háttér az adott településen/lakóhelyen.
- A WIP-kutatások eredményei alapján megállapítható, hogy egyre csökken azok aránya, akik a magas költségre hivatkozva nem interneteznek (esetükben leginkább érdeklődés és motivációk hiányát figyelhetjük meg), ugyanakkor **azok esetében, akik rendelkeznek számítógéppel, de nem interneteznek egyértelműen, a magas költség a legfontosabb távoltartó tényező.**

Mindez arra utal, hogy az árak további letörése csak egy lépés a penetráció növeléséhez, amely elsősorban a számítógéppel rendelkező, de internetet nem használó csoport beemelésénél lehet sikeres stratégia.

Közháló

A Közháló program legfontosabb céljaként a szélessávú elérés biztosítása lett megjelölve minden – különösen a rosszul ellátott, hátrányos – kistélepülésen, azokon belül pedig elsősorban a helyi közintézmények és közfeladatot ellátó civil szervezet végpontként való bevonásával. Az IHM ennek megfelelően eddig mintegy 15-18 milliárd forinttal finanszírozta a kiépítést.

2005 végén a **Közháló működő pontjai összesen 2617 településre jutottak el**, azaz a hazai települések 84 százalékára, ami kedvező aránynak tekinthető. Tegyük azonban hozzá, hogy a Közháló által elsősorban megcélzott kistélepülések kevésbé tudtak a programba bekapcsolódni, ugyanis a működő végpontok mindössze 18 százaléka jut el a legkisebb településekre, miközben ezek adják a hazai települések több mint felét.

A befogadó intézményeket vizsgálva szembetűnő, hogy minden 4 Közháló végpontból 3 valamilyen oktatási intézmény, azaz Sulinet végpont. A Közhálónak csak 22 százalékát képezik a Köznet végpontok. Utóbbiakon belül a kisposták sajnos nem tudtak megjeleníteni, míg a közösségi helyek (művelődési házak, teleházak) illetve az önkormányzatok közel azonos mértékben fogadnak be végpontot.

A Közháló program hosszú távú célkitűzésként a következő társadalmi, gazdasági hatásokat próbálja elérni. A közösségi hozzáférés töltsön be transzmissziós szerepet, segítse elő az egyéni hozzáférés terjedését a kiszolgált kisközösségekben, összességében emelkedjen a számítógépet és internetet használók száma, aránya. Sajnos ez eddig nem valósult meg, ami különösen igaz a kistélepülésekre, hiszen itt 2003 és 2004 között nem tapasztalható elmozdulás az internetelterjedtségi mutatókban.

A program révén bővüljön egyes – hátrányos helyzetű – társadalmi csoportokhoz tartozó felhasználók köre. Sajnos itt is jelentős mértékű hiányról tanúskodnak az adatok, hiszen például **az idősebb korosztályt szinte egyáltalán nem tudta megszólítani a Közháló.**

A MITS célja szerint mindenki számára háruljanak el a hozzájutás objektív akadályai, a lehetőségek nem ismeretéből fakadó érdektelenség a minimumra csökkenjen, erősödjön az IT-tudatosság az emberek értékrendjében. Ehhez mindenképpen szükség lenne olyan szakemberek, IT-mentorok elérhetőségére a végpontokon, akik képesek azonosítani a helyi igényeket, problémákat, illetve képesek ezek enyhítése érdekében felhasználni az IKT eszközöket, az internet világát.

Végül a program révén – az esélyegyenlőség biztosítása, a helyi társadalmi, gazdasági fejlődést támogató szolgáltatások segítségével – erősödjön a kisközösségek társadalmi kohéziója, emelkedjenek a helyi társadalmi tőke, bizalom gyarapodási indexei.

Mindezek „számszerűsítése”, kimutathatósága csak elmélyültebb, szociológiai vizsgálatokkal lehetséges, azonban **ilyen jellegű kutatások sem a MITS, sem a Közháló monitoring rendszerében eddig nem valósultak meg, ami a program egyik komoly hiányossága.**

Sulinet program

A Sulinet program kilenc és fél évvel ezelőtt indult, a maga nemében elsőként Európában. Mára egy szerteágazó cél- és feladatrendszerrel, egymással összefüggő programokkal rendelkezik.

Jelenleg **a magyar közoktatásban kb. 27 tanulóra jut egy számítógép, a felsőoktatásban pedig kb. 15 tanulóra. A tanórák kevesebb mint 1 százalékában használnak IKT eszközt az oktatás támogatására. A pedagógusok, tanárok kisebbsége rendelkezik számítógép-kezelési gyakorlattal, és nekik is csak szűk csoportjuk képes az IKT eszközöket az oktatásban felhasználni.**

2004-ben az IHM által meghirdetett Közháló programba integrálták a Sulinet hálózatot. Az integráció egyben azt is jelenti, hogy minden közoktatási intézménybe nagy sáv szélességű hálózatot juttatnak el.

A MITS elvárásai szerint 2004. szeptember 30-ig valamennyi korábbi sulinetes végpontot integrálni kellett a Közhálóba, 2005. szeptember 31-ig pedig az előirányzott 7300 végpont között további 2600 közoktatási intézménynek, többségében vidéki kisiskoláknak is meg kellett jelennie.

A Közháló, illetve a Sulinet program eredményeként **2005 év végére minden iskola rendelkezik szélessávú internet-hozzáférési lehetőséggel.** Magyarországon 2530 településen van iskola, de míg 2002-ben mindösszesen 595-ben volt internet, addig mára szinte teljesen lefedettek a közoktatási intézmények.

Sulinet Expressz

A program fontos eleme volt a Sulinet Expressz meghirdetése 2003 nyarán. A program célja: az internet és a számítástechnikai eszközök elterjedésének segítése, valamint az oktatás modernizálása irányított adócsökkentés formájában, amely az információs társadalom családi infrastruktúrájának megteremtését szolgálja. Induláskor a háztartások IKT eszközellátottsága nagyon alacsony volt, azonban mára kiderült, a program érdemben nem tudott hozzájárulni az eddig idegenkedő családok információs társadalomba való integrálásához.

2004-ben a hazai PC-piac 8-10 százalékkal bővült, azaz mintegy negyedmillió új személyi számítógép talált gazdára, így az év végén 2-2,5 millióra rúgott a teljes állomány. Ezen belül a magyar háztartások mindössze 32 százaléka, azaz körülbelül 1 200 000 rendelkezett legalább 1 számítógéppel (WIP 2005). Ezt a számot a program csak jelentéktelennek mondható mértékben volt képes növelni, ugyanis **a Sulinet Expressz keretében 2003 és 2004 során összesen csak körülbelül 40 ezer olyan otthonba került PC, ahol addig nem volt. Ez az összes PC-vel rendelkező háztartás mindössze 3,3 százalékát teszi ki.**

Elektronikus kereskedelem

A tíz újonnan csatlakozó európai uniós tagállam az üzleti szektor behálózottsága alapján lényegesen közelebb áll a fejlett nyugati országokhoz, mint a háztartások internet-hozzáférési mutatói alapján. Magyarországon a vállalati internethasználat több mérés (Eurostat, GKI) szerint is megközelítette a 100 százalékot a legalább 50 főt foglalkoztató vállalkozások estében.

Ha azonban a vállalati² (10 fő feletti) szektorra vonatkozó eurostatos adatokat nézzük, azt láthatjuk, hogy Magyarországon a cégek mindössze 78 százaléka használja az internetet, szemben a 90 százalék felett uniós átlaggal. Az alábbi táblázatból kiderül, ez az érték még **az újonnan csatlakozó közép- és kelet-európai országokkal összevetve is alacsony. A helyzetértékelést tovább sötétíti, hogy 2004-hez képest ezen a területen nem mutatkozott előrelépés**, szemben az unió átlagának kis mértékű emelkedésével.

Vállalkozások internethasználata

	Internet	Weboldal	Extranet/intranet
EU 25	91	61	15
EU 15	92	63	17
Ausztria	95	70	11
Belgium	95	65	29
Ciprus	85	44	10
Csehország	92	67	6
Dánia	97	82	21
Egyesült Királyság	90	74	8
Észtország	90	53	8
Finnország	98	76	21
Franciaország	n.a.	n.a.	n.a.
Görögország	92	56	32
Hollandia	91	72	12
Írország	92	60	15
Lengyelország	87	49	6
Lettország	75	29	7
Litvánia	86	41	6
Luxemburg	92	59	27
Magyarország	78	40	3
Málta	n.a.	n.a.	n.a.
Németország	94	72	23
Norvégia	93	67	16
Olaszország	92	54	12
Portugália	81	37	26
Spanyolország	90	43	15
Svédország	96	85	19
Szlovákia	92	61	15
Szlovénia	96	59	14

Forrás: Eurostat adatbázis, 2005

A honlappal rendelkező, website-ot üzemeltető vállalkozások aránya 2005-ben Magyarországon 40 százalék volt, szemben az Európai Unióban működő cégek 60 százalék feletti átlagos internetes jelenlétével. Míg az intranettel vagy

² Az adatok valamennyi 10 főnél nagyobb vállalkozásra vonatkoznak, a pénzügyi szektor azonban nem tartozik bele a mérésbe.

extranettel rendelkező vállalatok aránya Magyarországon elenyésző – a vállalati kérdőíves felmérésben a válaszadók mindössze három százaléka jelezte, használja a fenti megoldásokat –, addig a huszonötök Európájában a cégek 15 százaléka használ intra- és/vagy extranetet. Az elmúlt év során ezek a mutatók Magyarországon némileg javultak. A negyven százalékos céges megjelenés például öt százalékpontnyi növekedést jelent a megelőző évhez viszonyítva. Így az feltételezhető, hogy az internetet használó vállalkozások köre ugyan nem bővült, azonban a lehetőséggel már élő gazdasági szereplők tudatosabban igyekeznek az új médiumot kihasználni.

Az információs társadalom egyre inkább áthatja a gazdasági életet – ennek legkézenfekvőbb jeleit a vállalati folyamatok elektronizáltsága (korszerű vállalatirányítási rendszerek alkalmazása, informatizáltság, számítógéppel támogatott gyártási folyamatok) mutatja meg, emellett azonban a lakossági szegmensben megjelenő elektronikus kereskedelem mértéke is sokat elárul a változásról. Ez a komplex mutató ugyanis a vállalatok felkészültségén túl a fogyasztók hozzáféréséről, az új technológiák iránti bizalomról is számot ad. Az Eurostat adatai szerint **2005-ben a vállalkozások e-kereskedelemből származó bevétele Magyarországon már elérte a három százalékot, az unióban ugyanezen mérés szerint már a második évben 8 százalékot tesz ki ez a bevételi forrás.**

Ha az informatikai iparág szerepét vizsgáljuk a magyar gazdaságban, továbbra is elmondható, hogy hazánk a régió legfejlettebb államai közé tartozik. A GDP-hez viszonyított információs technológiai költség évek óta kiemelkedő, 2004-ben a régióban Csehországot követően a második legmagasabb értéket jelezte az Eurostat. A 2005-ben publikált éves Eurostat-jelentés adatai szerint **Magyarország GDP-hez viszonyított IT-költsége megközelíti a régi uniós tagállamok átlagát.** Sőt, a távközlés területén (szintén a bruttó nemzeti össztermékhez viszonyítva) meg is haladja a teljes uniós átlagot, hasonlóan néhány fejlett balti államhoz és Lengyelországhoz.

E-aláírás

Az elektronikus aláírásról a felnőtt magyar lakosság harmada hallott már, azonban a szolgáltatást a megkérdezettek **alig 2 százaléka használta** – derült ki a GKI 2005. évi monitoring vizsgálatából. A felmérésből az látható, hogy minden harmadik magyarországi felnőtt lakos hallott már az elektronikus aláírásról, azonban a fogalom jelentésével a megkérdezettek nagy többsége mégsem volt tisztában. A válaszadók csaknem fele (45 százaléka) vélte úgy, hogy az elektronikus aláírás a hagyományos tollal írt szignó számítógépre vitt változata, míg 34 százalékuk tudta úgy, hogy az e-aláírás csak a kézzel írt változattal együtt érvényes. Mindez erőteljesen összefügg a szolgáltatás alacsony használatával, **100 internetező közül ugyanis ma mindössze 6 rendelkezik tapasztalatokkal az elektronikus aláírással kapcsolatban.**

Nem véletlen, hogy az IVSZ az IKT szektorra vonatkozó Iparpolitikai Ajánlásában javasolja az állampolgári alapon járó elektronikus kártya bevezetését. A digitális azonosítás technikai feltételeinek biztosítása mellett a témával kapcsolatban tájékoztató és képzési programok kidolgozását is szükségesnek tartják.

A vállalati szegmensben valamivel kedvezőbb a helyzet – a számítógépet használó cégek 14 százaléka jelezte, hogy használja a szolgáltatást. További 11 százalék tervezi, hogy a cég az elkövetkező 12 hónapban használni fogja az elektronikus aláírást. Ugyanakkor ezzel az adattal kapcsolatban a GKI óvatosságra int. A kutatás fontosabb eredményeit ismertető tanulmányukban leírják, a 2004-es válaszok alapján 2005-ben a számítógépeket használó cégek 22 százalékának kellett volna e-aláírást használnia, a 11 százaléknál nagyobb növekedés helyett azonban csak 3 százalékponttal növekedett a szolgáltatás használatának aránya.

Az elektronikus szolgáltatást ma még nem használó vállalatok döntő többsége, mintegy **92 százaléka állította: eddig nem merült fel igény a szolgáltatás iránt.** A digitális hitelesítést már alkalmazó vállalkozások csaknem kétharmada (65 százalék) a hatóságokkal tartja az e-aláírás segítségével a kapcsolatot. A pénzügyi szolgáltatásoknak

(kapcsolattartás, ügyintézés) szintén nagy jelentősége volt, a vállalatok több mint fele (52 százaléka) használta ezen a területen az elektronikus aláírást.

A vállalati szegmensben az internetes banki szolgáltatások területén a 2005-ös év az áttörés éve volt. Az internetes folyószámla-szolgáltatásokat például a vállalatok 43 százaléka vette igénybe 2005-ben, szemben az egy évvel korábbi 30 százalékos aránnyal. Az interneten keresztül lebonyolított beszerzés és értékesítés is hasonlóan dinamikusan növekedett.

Használja vállalata az alábbi elektronikus szolgáltatásokat?

	Igen		Nem		Nem tudja, válaszhiány	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Vállalathoz kihelyezett banki ügyfélterminál	43	45	56	54	1	2
Internetes folyószámla-szolgáltatások	30	43	68	54	2	3
Internetes biztosítói szolgáltatások	4	4	94	92	2	4
Interneten keresztüli beszerzés	24	33	76	66	0	1
Interneten keresztüli értékesítés	13	20	87	79	0	1
Interneten keresztül nyújtott könyvelői szolgáltatás	4	3	95	96	1	1
Mobiltelefonos banki szolgáltatások SMS-en keresztül	19	21	79	77	1	1
Mobiltelefonos banki szolgáltatások WAP-on keresztül	3	4	95	95	2	1

Forrás: GKI, 2005

Elektronikus közigazgatás – a forró terület

2005-ben minden korábbinál nyilvánvalóbbá vált, hogy az e-közigazgatás fejlesztése politikai prioritást élvez Európában, ami mögött az a markáns üzenet, elvárás fogalmazódik meg, hogy **a közigazgatásnak minden eddiginél jobban kell szolgálnia a versenyképességet és a társadalmi befogadás növelésének folyamatát.**

Hazánkban egyértelmű állampolgári igények fogalmazódnak meg a közszolgáltatásokat kényelmesebbé és gyorsabbá tevő elektronikus, online lehetőségek iránt. **Az e-közigazgatási szolgáltatásokat igénybe vevő állampolgárok 18 százalékos arányával Magyarország az európai rangsor középmezőnyébe tartozik,** azonban az igazi sikerek 2005-ben az előrettekintő jogszabályok bevezetésének köszönhetően születtek.

A közigazgatás előtt álló legfőbb kihívások

Az öregedő Európában a versenyképes kormányzat kialakítása különös hangsúllyal vetődik fel a szociális kiadások szükségszerű csökkentése, valamint a stagnáló gazdasági fejlődés szorításában. **Az e-közigazgatás fejlesztése révén a kormányzatok egyre inkább a versenyképességet befolyásolni képes szereplőkké válnak,** így napjainkban az IKT eszközöket a közigazgatási munka modernizálására felhasználó politikai törekvések többszörös nyomás alatt születnek. Egyrészt magának a közigazgatásnak is versenyképesé kell válnia, másrészt hatékonyabb működésével a gazdaság és a társadalom versenyképességét is szolgálnia kell.

A versenyképesség viszont **nem szükségszerűen jelenti a kisebb létszámú apparátust, a tökéletes közszolgáltatás kialakítását, hanem sokkal inkább egy rugalmas, a változásokra gyorsan reagálni tudó, a felhasználók igényeit kielégíteni képes közigazgatást feltételez.**

A kiemelt uniós prioritások között szerepel a befogadó e-közigazgatás koncepciója is, ami mögött az a cél húzódik meg, hogy az eddigieknél **sokkal jobban vegyék figyelembe a felhasználók igényeit**. A tagállamoknak arra kell törekedniük, hogy az elektronikus közigazgatás iránti társadalmi érdeklődés hiányát a regionális, lokális projektek során létrejövő tematikus közösségi fórumok segítségével igyekezzenek megteremteni, míg **a társadalmi befogadást nehezítő tényezőket a teleházakkal és egyéb, az információs írástudás képességét elsajátító projektekkel próbálják megszüntetni**.

Az e-közigazgatás magyarországi eredményei

Az Európai Unió tagállamaiban, átlagában a közhivatalok szolgáltatásainak 40 százaléka vehető igénybe elektronikus úton, interaktív módon. Ettől **az újonnan csatlakozó 15 tagállam átlaga 10 százalékkal alacsonyabb szintű, ami átlagosan két esztendő lemaradást takar**.

Magyarország nem tűnik ki a környező országok közül felkészültségi szintjével, de tegyük hozzá, hogy ehhez az egy évvel ezelőtti adathoz viszonyítva hazánk jelentős előrelépést tett a 20 alapvető közszolgáltatás online elérhetősége terén, amely ráadásul nálunk 27 közigazgatási ügyre bővült. 2005. év végén a 27 szolgáltatásból 20 online is hozzáférhető, míg a 2005-ben indult Ügyfélkapun keresztül elérhető űrlapok, formanyomtatványok száma eléri a kétszázat. Ugyanakkor **az Európai Unió a közeljövőben már többszáz közszolgáltatás interaktív és tranzakcionális szintű elektronikus elérését fogja elvárni a tagállamoktól**.

Figyelemre méltó az a jelenség is, hogy **a magyarországi internetezők csoportján belül elsősorban a középkorúak és az idősebb korosztály érdeklődik az online ügyintézési lehetőségek iránt, viszont e felhasználói réteg aránya még olyan kicsi, hogy kevésbé érvényesül az az állampolgári, felhasználói nyomás, ami kényszerítő erővel hathat a közigazgatás elektronizációja irányába**. Mindez vélhetően jó esélyt nyújt arra, hogy az elektronikus ügyintézés irányában egyébként nyitott magyar társadalom számára az e-közigazgatási szolgáltatások még inkább vonzóvá váljanak, és így talán ez a terület ösztönzőleg hathat a háztartások, egyének digitális írástudásának növekedésére is.

A társadalmi kényszerek hiányát egyelőre jól kompenzálta a magyar törvényalkotás, hiszen két olyan jogszabály is született 2005-ben, amelyek előremutató módon fogják kikényszeríteni az elektronikus ügymenetet a közigazgatásban, illetve fokozni fogják a közintézmények átláthatóságát. **Magyarország úttörő lendülettel szabályozta törvényben az elektronikus információszabadságot, és tette lehetővé törvényes keretek között a hozzáférést a közadatokhoz, melynek eredményeként két év alatt mintegy 25 ezer közhivatal adatai lesznek elérhetők az interneten keresztül**.

A közigazgatási eljárásról szóló törvény egy több évtizedes jogszabályt újít fel, melynek értelmében 2005 végétől az ügyfélnek nem kell a hivatalok között ingáznia különböző adatokért, ha azok valahol már szerepelnek az állami/önkormányzati adatbázisokban, az ügyfelet nem kötelezhetik olyan adatok beszerzésére, amelyek a magyar hatóságok nyilvántartásában valahol már szerepelnek. Ha mindezt a közigazgatás papír alapon fogja végezni, akkor működésképtelenné fog válni, hiszen az önkormányzatoknál kezelt ügyiratok száma már 2003-ban meghaladta a 27 milliót.

2006 legfontosabb feladatai

A közigazgatás reformja, azaz működésének ésszerűbbé, gyorsabbá, átláthatóbbá tétele elengedhetetlen és sürgősen megoldandó feltétele a versenyképes magyar közigazgatás megteremtésének. Fontos kérdés, hogy **a döntéshozók mennyire fogják kihasználni a „kreatív rombolás” nyújtotta lehetőségeket, milyen mértékben kerül előtérbe az IKT eszközök által nyújtott előnyök kihasználása a szolgáltatóoldali folyamatok átalakításában, mennyire sikerül legyőzni a köztisztviselői, közalkalmazotti félelmeket.**

A jövőben össze kell hangolni a mesterségesen szétválasztott központi és önkormányzati közigazgatás sok esetben párhuzamos elektronizációját is. Különösen igaz a koordinálatlan fejlesztési politika az európai uniós források szétosztásával történő fejlesztésekre, így itt is **problémákat fognak szülni az egymással kommunikálni nem tudó rendszerek.** Ugyanez a kérdés merül fel a koordináció nélküli nagy rendszerek párhuzamos fejlesztéseinél is.

2006 egyik legfontosabb kérdése az lesz, miként sikerül olyan támogató, az ügyfelek számára a használatot egyszerűbbé, átláthatóbbá tévő elektronikus közszolgáltatásokat beindítani, amelyek révén könnyebben beépülhetnek a köztudatba az információs és kommunikációs technológiai eszközök előnyei. Meglátásunk szerint **az e-közigazgatás az információs társadalomnak az a területe lehet Magyarországon, amely miatt az állampolgárok hajlandóak megtanulni az IKT eszközök használatát.** Az e-közigazgatási szolgáltatásoknak az eddigieknél sokkal intenzívebb népszerűsítésére lesz szükség, és arra, hogy szakképzett, segítői szolgáltatásokon, például IT-mentorokon keresztül megszólíthatóak legyenek mindazok, akik eddig nem akartak, tudtak élni ezekkel a lehetőségekkel. Amennyiben az e-polgárosodás folyamatát az elektronikus közigazgatás lehetőségei nem fogják megfelelő mértékben elősegíteni, úgy nem lesz sok értelme az informatikai fejlesztéseknek sem.

Elektronikus információszabadság

Az elektronikus információszabadság törvény régóta fennálló adósságot törlesztett. 2006. január 1-től; ennek értelmében nem csak az általános közzétételi listán meghatározott adatokat kell közzétenni, hanem **hozzáférhetővé kell tenni a jogalkotás teljes folyamata során keletkezett dokumentumokat és valamennyi hatályos jogszabályt is, ami jól kereshető formában megtalálható a kormányzati portálon.** Ugyanakkor a Közlönykiadó weboldalának használata meglehetősen nehézkes, kizárólag pdf fájlok letöltésére alkalmas, a honlapon keresni nem lehet. **Az információszabadság törvény lényege pedig éppen az, hogy a közfeladatot ellátó szervek valóban úgy tegyenek eleget kötelezettségeiknek, hogy az információk megfelelően használhatóak legyenek.**

Az elektronikus információszabadság törvénynek a bírósági határozatok közzétételére vonatkozó része 2007. július 1-én, a megyei önkormányzatok és az 50 000 főnél nagyobb lakónépességű városok vonatkozásában 2007. január 1-én, az egyéb helyi önkormányzatok és a törvényben nem nevesített egyéb közfeladatot ellátó szervek esetében 2008. július 1-én lép hatályba. **A törvény további fontos hatása az, hogy a magyar nyelvű tartalomkínálat bővül.** A World Internet Projekt felmérései alapján a 2004-ben az internetet nem használók körében az internettel kapcsolatos attitűdvizsgálat szerint „az internet semmi lényegeset nem nyújt” választ adók 5 fokú skálán 3,5 pontot adtak, ahol az 5 a teljesen egyetért, az 1 pedig az egyáltalán nem ért egyet megállapítást jelölte. Ez az attitűd feltehetően változik majd, minél több elektronikus úton elérhető közérdekű adat és – természetesen – szolgáltatás jelenik majd meg.

Egy ilyen jellegű jogszabály végrehajtása esetén **kifejezetten fontos lenne az, hogy a kormány, vagy annak valamelyik tagja monitorozza, hogy a közérdekű adatot kezelő szervek hogyan tesznek eleget kötelezettségüknek,** különösen olyan jogszabály esetében, amely csak részlegesen tartalmaz szankciókat.

Pillanatnyilag ezt a feladatot egy civil szervezet látja el: a nyitott jogalkotás előmozdítása érdekében életre hívott www.jogalkotas.hu honlap havonta összegzi, mennyiben felelnek meg, mennyiben követik a minisztériumok – és honlapjaik – az Eitv-nek a jogalkotás nyilvánosságára vonatkozó törvényi előírásait, a végrehajtási rendeleteket. A szervezet májusi elemzése szerint **csak igen kevés minisztériumnál mondható el, hogy az Eitv rendelkezéseinek megfelelően működött a honlap.** Ilyen volt például az Egészségügyi Minisztérium honlapja, viszont ezzel szemben a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium, a Honvédelmi Minisztérium honlapjai sok hiányosságot mutattak. Az ICsSzEM rossz gyakorlatát pedig azért kell kiemelni, mert ide tartozik a kormányzat Civil Kapcsolataiért felelős szervezeti egysége, és ehhez képest – bár a jogszabálytervezetek nagy tömege letölthető – hiányzik az oldalról a véleményezés határidejének feltüntetése. **A minisztériumok a honlapon a törvényben előírt 15 munkanapnál rövidebb, átlagosan egy hetes véleményezési határidőket hagynak, ami gyorsított ütemezésnél adható. Szinte minden minisztériumnál hiányoznak a jogalkotási programok, a beérkezett észrevételekről és az elutasítás indokairól szóló összefoglalók.** Valójában nincs olyan törvényi kitétel, ami egyik minisztériumnál sem érvényesülne az oldalakon, de nincs olyan honlap, ami minden kitételnek megfelel.

A közérdekű adatok esetén a kötelezően közzéteendő kör megoldott egy nagyon fontos problémát, azonban teljes mértékben nem számolta fel a közérdekű adatok ingyenes és bárki számára való elérhetőségét. A közérdekű adatokra vonatkozó szabályozás lényege az, hogy az alapadatokhoz mindenki ingyenesen hozzáférjen, pénzt pedig csak abban az esetben lehet kérni, ha hozzáadott értéket jelenít meg valaki. Ezért lehet jogszerű a hatályos joganyag adatbázisba rendezése, kereshetővé tétele és pénzért való szolgáltatása. Azonban **fontos alapelv lenne, hogy a közpénzből gazdálkodó közfeladatot ellátó szervek az alapadatokat egy alacsony fokú feldolgozottsági szintig ingyenesen tegyék elérhetővé,** hiszen az alapadatok szolgáltatása nem értelmezhetetlen adathalmazt jelent, hanem legalább minimális rendezettségi szintet.

A közérdekű adatok üzletileg is hasznosítható adatvagyonként állnak elő a közsféra szervezeteinél, amely adatok hasznosítása mind a piaci szereplőknek, mind a közszférának igen fontos lenne. A piaci szereplők számára a megfelelően osztályozott közérdekű adatok értékkel bírnak, elegendő csak a jogászok által használt jogtárakra gondolni. A közsféra számára pedig egy fizetős szolgáltatás bevételt generál. Azonban jelenleg az ezen adatokban rejlő üzleti potenciál nem kiaknázott.

Mindezek alapján elmondhatjuk, hogy **egyelőre a közérdekű adatokhoz való ingyenes hozzáférés nem megoldott, a szervek sok esetben azonosítást, illetve érdekeltséget kérnek az igénylőktől annak ellenére, hogy ez jogellenes.** Ugyanakkor a közérdekű adatok mint alapadatokból képzett értékes adatbázisok sem kerülnek kihasználásra. Mindkét problémára (nem megfelelő ingyenes adatszolgáltatás, illetve az adatvagyon hasznosítása) vonatkozóan stratégiaalkotás szükséges, valamint sürgősen felül kell vizsgálni az egyes szektoriális szabályokat, így a Statisztikai Hivatal által előállított adatokhoz vagy a meteorológiai adatokhoz való hozzáférés biztosítása érdekében.

Felhasznált források

BME-UNESCO Információs Társadalom- és Trendkutató Központ (ITTK) - INFONIA
Alapítvány: Elektronikus közigazgatás – Éves jelentés 2005
http://www.ittk.hu/web/docs/ITTK_E-kozigazgatas_2005.pdf

BME-UNESCO Információs Társadalom- és Trendkutató Központ (ITTK) - INFONIA
Alapítvány: Magyar információs társadalom – Éves jelentés 2005
http://www.ittk.hu/web/docs/ITTK_MITJ_2005.pdf

Economist Intelligence Unit - The 2006 e-readiness rankings
www.graphics.eiu.com/files/ad_pdfs/2006Ereadiness_Ranking_WP.pdf

Eneten Közvélemény- és Piackutató Központ: Lakossági internethasználat 2005
http://www.nhh.hu/menu3/m3_1/2006/enetennhhinternet20054.pdf

European Commission: Information Society Benchmarking Report
http://europa.eu.int/information_society/eeurope/i2010/docs/benchmarking/051222%20Final%20Benchmarking%20Report.pdf

Eurostat: Europe in figures - Eurostat yearbook 2005, Luxemburg

Eurostat: Internet usage in the EU25 in 2005
http://epp.eurostat.cec.eu.int/pls/portal/docs/PAGE/PGP_PRD_CAT_PREREL/PGE_CAT_P_REREL_YEAR_2006/PGE_CAT_PREREL_YEAR_2006_MONTH_04/4-06042006-EN-AP.PDF

Európai Bizottság: Information Society Benchmarking Report, 2005
http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/docs/benchmarking/051222%20Final%20Benchmarking%20Report.pdf

GKI Gazdaságkutató Rt.: Az elektronikus aláíráshoz és alkalmazásaihoz kapcsolódó monitoring felmérések, 2005
http://www.nhh.hu/menu3/m3_1/esignomonitoring.pdf

Global E-government Readiness Report 2005 - From e-Government to e-Inclusion
ENSZ, 2005
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan021888.pdf>

Gyorsjelentés a World Internet Project 2005. évi magyarországi kutatás eredményeiről
ITHAKA-ITTK-TÁRKI
http://www.ittk.hu/web/docs/WIP_2005.pdf

World Economic Forum - Global Information Technology Report 2005-2006
<http://www.weforum.org/site/homepublic.nsf/Content/Global+Competitiveness+Programme%5CGlobal+Information+Technology+Report>

www.jogalkotas.hu

www.infinit.hu

www.it-mentor.hu